

Book Review of Book Titled “Rural Women, Modernity and Islam”

Zeynep Ebrar Erer^{1,a,*}

¹Department of Philosophy and Religious Sciences, Institute of Social Sciences, Sakarya University, 54050 Sakarya, Turkey

*Corresponding Author

ARTICLE INFO

Book Review

Received : 19/04/2021

Accepted : 09/10/2021

Keywords:

Woman

Islam

Feminism

Modernity

Village

ABSTRACT

This study includes the evaluation of the book “Rural Woman, Modernity and Islam” written by the Japanese researcher Nakayama in order to deal with the position of women in rural areas in Turkey's modernization process. As a result of his fieldwork in a village in the Western Black Sea Region for a year between 1992-1993, Nakayama reveals the relationship of the village woman with the three prominent ideologies -Islam, Kemalism and Feminism- in the modernization process of Turkey. In this context, the book sheds light on an important area of that period by addressing the position of women in rural areas.

Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 4(2): 51-53, 2021

“Köy Kadını, Modernite ve İslam” Başlıklı Kitaba Dair İnceleme

MAKALE BİLGİSİ

Kitap İncelemesi

Geliş : 19/04/2021

Kabul : 09/10/2021

ÖZ

Bu çalışma Japon araştırmacı Nakayama tarafından Türkiye'nin modernleşme sürecinde kırsal kesimdeki kadının konumu ele almak amacıyla yazılan “Köy Kadını, Modernite ve İslam” adlı kitabın değerlendirmesini içermektedir. Nakayama, 1992-1993 yılları arasında bir yıl boyunca Batı Karadeniz Bölgesi'nde bulunan bir köyde yaptığı saha çalışması sonucu köy kadınının, Türkiye'nin modernleşme sürecinde öne çıkan üç ideoloji -İslam, Kemalizm ve Feminizm- ile ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kitap, kırsal kesimdeki kadının konumunu ele alarak o döneme dair önemli bir alana ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Kadın

İslam

Feminizm

Modernite

Köy

^a zebrarerer@gmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0001-7716-0078>

Giriş

Türkiye’de modernleşme dönemine geçişle birlikte Kemalizm ve İslamcılık başta olmak üzere çeşitli hareketler ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin söylemlerinin önemli bir kısmı kadın üzerinden gerçekleşmekteydi. Öyle ki feminizm akımı da yine bu dönemde Türkiye’de talep görmeye başladı. Böylelikle Türkiye’de modernleşme dönemi ile kadın konusunun ciddi bir önem kazandığı, buna bağlı olarak da bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmaya başlandığı gözlemlenmektedir. Ancak bahsettiğimiz modernleşme sürecinde ve devamında Türkiye’de kadının konumu hakkındaki söylemler ve çalışmalar daha çok kent kadını üzerinden gerçekleştirilmiştir. Hâlbuki o dönemki toplumun büyük bir kesimini oluşturan kırsal kesimdeki kadının konumunu anlamak, Türkiye’nin modernleşme serüvenini anlamak için oldukça hayati bir rol üstlenmektedir.

Kültürel antropoloji alanında uzman olan Japon araştırmacı Noriko Nakayama; 1990’lar Türkiye’sine kırsal kesim üzerinden bakan çalışmalar yapmıştır. Bu bağlamda Nakayama, yukarıda değinmiş olduğumuz sorunu yani Türkiye modernleşmesinde kırsal kesimdeki kadının konumu ile ilgili çalışmaların eksikliğini fark etmiştir. Böylelikle bir saha çalışmasını içeren *Köy Kadını, Modernite ve İslam* adlı eseri kaleme almıştır. Eserin temelini oluşturan etnografik bilgiler, yazarın 1992-1993 yılları arasında bir yıl boyunca Batı Karadeniz Bölgesi’nde bulunan bir köyde yürüttüğü alan araştırmasından elde edilmiştir. Kitap, giriş ve sonuç ile birlikte toplam sekiz bölümden oluşmaktadır. Eserde Türkiye’deki tarihsel süreç, modernleşme ve kadın ilişkisi, köydeki İslam’ın ve kadının konumu; kadına ilişkin cinsiyete bağlı normlar ve toplumsal değişim sürecindeki kadının dönüşümü meseleleri ele alınmıştır. Yazar, meseleye doğrudan giriş yapmak yerine toplumsal, kültürel ve tarihsel bir arka plan sunmaktadır. Bu arka plana dair öncelikle Türkiye’nin modernleşme sürecini sonrasında Türkiye’de kadının toplum tarafından ayrıştırıldığı “açık” ve “kapalı” ikililiğini ve köydeki İslam’ın durumunu ele almaktadır. Bu şekliyle çalışmada mesele, okuyucuya çok yönlü sunularak konunun iyi bir şekilde tespitinin yapılması sağlanmaktadır.

Yazar, Türkiye’nin nüfusunun çoğunun Müslüman olmasından dolayı çalışmasında İslam’ın nasıl yaşandığını ele almak istediğini belirtmektedir (s. 2). Ancak bunu yapabilmek için öncelikle Türkiye’nin deneyimlediği modernleşme sürecini anlamak gerekmektedir. Bu ilişki de o dönemin Türk kadınının varoluşu ve yaşam tarzı üzerinden net bir biçimde görünmektedir. Zira her toplumun modernleşme süreci kendine has bir biçimde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Türkiye tarihinde modernleşme, laiklik anlayışı çerçevesinde net bir biçimde ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda Mustafa Kemal Atatürk tarafından halifeliğin kaldırılması, tekke ve zaviyelerin kapatılması gibi din konusunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu süreçte kadının statüsünün kökten değişimi de gerçekleştirilmiştir. Zira yazar, Atatürk’e göre kadının özgürleşmesinin ancak İslami izlerin silinmesi ile mümkün olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda da Medeni Kanun’un kabulü, eğitimde eşitlik, kadına seçme ve seçilme hakkı verilmesi gibi yenilikler yapılmıştır. Böylelikle Türkiye’de modernleşmenin tarihsel süreci ile kadın imgesi arasında kuvvetli bir bağın mevcudiyeti açıkça gösterilmektedir.

Yazar, “Türk Modernleşmesi ve Kadına İlişkin Tartışmalar” (s. 11- 31) başlıklı bölümde konunun arka planına ışık tutmak amacıyla “açık” ve “kapalı” ikililiğine değinmektedir. Türkiye’de kadının başının açık ya da kapalı olması, toplum tarafından dindarlığının ölçütü olarak kullanılmaktadır. Böylelikle bu iki kelime ile kadınlar karşıt ifadeler üzerinden ayrıştırılmaktadırlar. Bu durum “sadece kadınların” bu dikotomi çerçevesinde tartışılmasına sebep olmaktadır (s. 18). Bahsedilen ikililikten hareketle eserde “açık” olarak nitelenen Kemalist kadınların, feminist kadınların ve “kapalı” olarak nitelenen İslamcı kadınların özellikleri ele alınmaktadır. Sonrasında araştırma yapılan köydeki kadınların bunlardan hangisine girdiği tartışılmaktadır. Ancak yazara göre köydeki kadınların görüntü itibarıyla kapalı olmalarının yanında bazı durumlarda bundan taviz verebilmeleri aslında başlarını örtme davranışını bir dini davranış olarak tanımlamadıkları anlamına gelebilmektedir (s. 28).

Genel anlamda kırsal kesimde yaşayanların İslam ile bağlarının daha güçlü olduğu yönünde bir kanının hâkim olmasından hareketle Nakayama, *M Köyü’nde İslam* (s. 31-55) adlı bölümde araştırma yaptığı köyde yaşanan İslam’ı değerlendirmektedir. Bu bağlamda yazar köyde mevcut olan hayat düzeninin, İslami hayat şekline yakın görünmesine rağmen köylülerin davranışlarının kaynağının birçok noktada İslami bilinç değil kültürel değerler olduğunu iddia etmektedir. Örneğin günlük işlerin ezan saatleri esas alınarak gerçekleştirilmesine rağmen Ramazan ayında toplu iftar sonrasında köylüler için birlikte muhabbet etmek, cemaatle yatsı namazını kılmaktan daha öncelikli görünmektedir. Yine yapılan çalışmalardan hareketle kandil gecelerinde camide toplanan cemaat oldukça azdır (s. 41). Yazar, geçiş törenlerini genel olarak değerlendirerek şu kanıya varmaktadır: Bu törenler arasında İslamî rengin en koyu olduğu törenler cenaze törenleridir. Zira, İslam’ın beş şartı gibi çok temel bir soruya herkes yanıt veremezken, ölüme ilişkin konularda son derece dini ve felsefi bir tutum ortaya koymaktadırlar (s. 45). Köylülerin İslamcılık ve Kemalizm ile ilişkilerine bakıldığında ise köy sakinleri gözüyle İslamcılık, “insanların gündelik yaşam algılarından uzaklaşarak dini algılara odaklandıkları kavramsal bir şey” (s. 49) olarak görülmektedir. Sonuç itibarıyla köylü ile İslam ve muhafazakarlık arasında kuvvetli bir ilişki olduğu algısını yıkan bir durum ortaya çıkmaktadır.

Nakayama, araştırma yaptığı köy bağlamında sırası ile aile ve evlilikte kadına ilişkin cinsiyete bağlı normları incelemektedir. Bu bağlamda “Aile İçinde Kadına İlişkin Cinsiyete Bağlı Normlar” (s. 55-81) adlı bölümde kadınların erkeklerle farklılaşan toplumsal rol ve statüleri yanında kadınların da kendi içlerindeki ayrımlarına yer vermektedir. Yazar yaş farkına, iş türüne, akrabalık adlarına göre ayrımların bulunduğunu örnekler üzerinden sunmaktadır. Nakayama, bu bölümde Matsubara’nın kurguladığı sınıflandırma metodu ile bulunduğu köyün aile yapısını sınıflandırmaya tabi tutmaktadır. Bu sınıflandırma sonucunda kök aile ve çekirdek aile tipi hanelerin çoğunlukta olduğunu, bunun sebebini de kadının tek başına yaşamasından kaçınması ve erkek egemen anlayışın hakimiyeti ile ilişkilendirmektedir.

“Evlilikte Görülen Kadına İlişkin Cinsiyete Bağlı Normlar” (s. 81-107) isimli bölümde Nakayama, eş seçiminin neye göre olduğunu, görücü usulü evliliği ve “aracı” olgusunu, köy halkının kız kaçırmaya bakışını, evlilik ritüellerinin neler olduğunu ve bir düğünün nasıl gerçekleştiğini detaylarıyla okuyucuya sunmaktadır. Bu süreç boyunca elde edilen araştırmalar ise kadının cinsel kimliğine ilişkin normların kadının bekareti noktasında odaklandığını göstermektedir (s. 105). Kadının bekaretinin önemsenmesinin erkeğin namusu ile ilişkilendirildiğini düşünen yazar, bir sonraki bölüm olan “Cinsellik Üzerinden Kadına İlişkin Cinsiyete Bağlı Normlar” (s. 107-129) bölümünde, araştırma yaptığı köydeki namus algısını incelemektedir. Kadının yaşam tarzının erkeğin namusu ile ilişkilendirilmesi, kadın ve erkek imgelerinden kaynaklanmaktadır. Zira köyde ikisi de net olan bu imgelere göre kadın, yaşı ve güzelliğine bakılmaksızın çekici bir varlık olarak görülürken erkek her an kadına bir zararı dokunabilecek birisi olarak öne çıkmaktadır. Böylelikle kadına has gibi görünen bu normların aslında erkeğe ilişkin cinsiyete bağlı normlar olduğu da görülmektedir.

Son bölüm olan “Toplumsal Değişim Sürecinde Görülen Kadının Dönüşümü” (s. 129-151)’nde yazar, toplumsal değişim sürecinde kadının varoluşu, yaşam tarzı ve köy kadınının dinamik durumunu değerlendirmektedir. Bu noktada yazar öncelikle açıklık ve kapalılık olgusu üzerinden köylülerin herhangi bir ideolojiye bağlı olmadıklarını ortaya koymaktadır. Zira köyde kapalı kadın imgesi hakimken eğitim görenlerin ve iş hayatına atılan kadınların açılması da tartışma ve eleştiri konusu olmamaktadır. Böylelikle köyde açık ve kapalı olgularının iç içe geçtiği ve kadınların açık ya da kapalı olarak herhangi bir sabit ideoloji altına girmedikleri görülmektedir (s. 147). Diğer yandan Nakayama, köylü kadınların alıştıkları normlara uzak söylemleri bulunan feminizmle de ortak paydada buluşamayacaklarını ifade

etmektedir. Gelineen noktada köy kadını, feminizme uzak olmakla birlikte İslamcılık ve Kemalizm’le hem ortak hem de ayrı noktaları barındırması bakımından ikisi arasında bir yerde durmaktadır.

Eser, Türkiye’de modernleşme dönemine, bu dönemde öne çıkan ideolojiler ve kırsal kesimdeki kadın bağlamında bir bakış sunması bakımından Türkiye’deki modernite sürecine ışık tutmaktadır. Aynı zamanda belirli bazı algıları ve yapılan genellemeleri sorgulamaya teşvik etmektedir. Diğer yandan bu çalışmanın bir Japon araştırmacı tarafından yapılması da ayrıca değerlidir. Zira doğulu bir bakışla o dönem Türkiye’sine bakma imkânını sağlamaktadır. Kitabı değerli kılan bir diğer özellik ise, Türk kırsalına ilgi duyan bir Japon araştırmacının eseri olarak, Japon kırsalına ve aile yapısına ilgi duyan bir Türk tarafından tercüme edilmiş olmasıdır. Böylelikle çeviride Türk toplumuna özgü kelimelerin korunduğu görülmekte, eser akıcı ve anlaşılır bir üslup içermektedir.

Bununla birlikte çalışmada İslam’a ilişkin toplumsal ve kültürel bir bakış açısı benimsenmesi, toplumsal bir tespit yapılabilmesi noktasında önemli bir yöntemdir. Zira eserde toplumun yapısının İslam’a uygunluğu tartışılmamakta ve İslam, toplumun yaşantısı içerisinde önemli bir unsur olarak ele alınmaktadır. Böylece yapılan detaylı ve çok yönlü araştırma ile “köy kadınlarının İslam’a mesafe koyan tepeden modernleşmenin değil, Kemalizm ve İslamcılığın ortak noktada buluşabilme ihtimaline sahip Türk tarzı ‘çağdaşlaşma’ anlayışının temsilcileri olduğu” (s. 159) fikri ortaya çıkmaktadır. Ancak yapılan çalışmanın derinliği yanında tarihi ve yeri açısından içerdiği sınırlılıklar göz önünde bulundurularak bu fikrin belli bir dönem ve mekâna özgü olduğu unutulmamalıdır.

Kaynaklar

Nakayama, N. (2021). Köy Kadını, Modernite ve İslam, (Çev: Özşen, T.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.